

Biró Zsófia

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSz Elméleti-történeti tagozatának tagozatvezetője

Habsburg-magyar örökösödési szerződések 1462 és 1723 között

I. Az út 1462-ig, az első Habsburg-magyar örökösödési szerződésig

Hazánk első Habsburg uralkodója, V. Habsburg Albert már viszonylag korán, 1437-ben ült a magyar trónra, bár itt még csak meghívásos alapon, Luxemburgi Zsigmond házassági politikájának köszönhetően, aki lánya, Erzsébet férjének rendelte őt.¹ Habsburg Albert 1439-es halálát követően a várandós Erzsébet nem fogadta el a rendek által trónra hívott III. Ulászló lengyel királyt (Magyarországon I. Ulászló), ezért fiát megkoronáztatta, majd a csecsemő „uralkodóval” és a Szent Koronával együtt elhagyta az országot, III. Frigyeshez menekült.² Az 1444-i várnai csatában Ulászló odaveszett,³ ezért a rendek tárgyalásokba kezdtek III. Frigyes német-római császárral, miszerint V. László és a Szent Korona kiadásáért cserébe elismerik Lászlót királyuknak. A császár beleegyezését adta, de V. László még kiskorú volt, ezért gyámot, az ország szemében pedig kormányzót kellett mellé rendelni. Így 1446-ban kormányzót választottak a rákos mezei országgyűlésen, aki nem lett más, mint Hunyadi János.⁴

II. Habsburg remények a Szent Koronáért cserébe

II. 1. Hunyadi Mátyás és III. Frigyes örökösödési szerződése

1457-ben V. László váratlanul meghalt, az ország ismét uralkodó nélkül maradt.⁵ A nemesség Hunyadi-hű része Mátyást akarta a királyválasztó országgyűlésen uralkodóvá választatni, bár ő éppen Podjebrád György, cseh király fogságában volt, Prágában. Mátyás nagybátyja, Szilágyi Mihály meglátta a lehetőséget, Vitéz Jánost elküldték, hogy alkudja ki Mátyást Prágából. Rákos mezején összegyűlt az országgyűlés, ahová Szilágyi a zsoldos sereget is odavezette sok jeles

¹ *Bónis György*: Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban. Osiris Könyvkiadó, Budapest 2003. 375-376. o.

² *Holub József*: A magyar alkotmánytörténelem vázlatja. Első kötet. A legrégebb időkől a mohácsi vészig. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Pécs 1944. 179-181. o.; *Bartoniék Emma*: A magyar királykoronázások története. Magyar Történelmi Társulat, Budapest 1987². 38-39. o.

³ *Fraknói Vilmos*: A magyar királyválasztások története. Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő-Gödöllő 2005². 64. o.

⁴ *Holub*: i. m. 183-192. o.

⁵ *Engel Pál*: Szent István birodalma. MTA História, Budapest 2001. 248. o.

nemessel az oldalán. Összegyűlt a nemesség, a főpapság, a hivatalviselő rendek, és a városok küldöttei, hogy megválasszák a királyt.⁶

A korabeli felfogás szerint a teljes királyi hatalom a Szent Korona általi koronázással száll át az uralkodóra, ezért Mátyás számára – aki nem örökösödési jogon ült trónra – kiemelkedő fontossággal bírt. Egy jelentős összegért és egy – a megkötésekor még jelentéktelennek tűnő – örökösödési szerződésért cserébe Mátyás megváltotta a Szent Koronát III. Frigyesről, s így már törvényesen, a koronaeszme szabályai szerint 1463-ban megkoronáztatott.⁷

A koronáért később Mátyás, és végső soron az ország is nagy árat fizetett, ugyanis az 1462-ben Frigyesrel megkötött örökösödési szerződés értelmében, ha Mátyás törvényes fiú utód nélkül hal el, III. Frigyes léphet Magyarország trónjára, amennyiben Frigyes már nem él, akkor annak fia, ha pedig több fiút is hátrahagyott, akkor a nemzet kiválaszthatja, melyikük legyen a magyar király.⁸

Érdekes kérdés, hogy mi történik, ha Frigyes elfoglalja a trónt, majd elhalálozik? Vajon fia, Miksa követi őt, vagy feléled a nemzeti királyválasztói jog? A megállapodás szövegezése alapján az alku csak Frigyesre és annak fiára (vagy fiaira) vonatkozott, tehát azok fiaira már nem, illetve ha még Frigyes életében elfoglalja a trónt, akkor a megállapodás teljesítettnek minősül, minek értelmében Frigyes fiai nem öröklik a magyar trónt, s uralkodását követően azonnal életbe lép a nemzeti királyválasztói jog. A Habsburgok természetesen nem így értelmezték a megállapodást.⁹

Mátyásnak nem született törvényes örököse, hiába próbálta minden eszközzel támogatni fiát, Corvin János nem ülhetett trónra, ugyanis ő valószínűsíthetően egy Borbála nevű, sziléziai előkelő családból született nőtől származott, aki hosszú viszonyt folytatott Mátyással. Ezen kívül felmerültek még olyan elképzelések is, hogy Beatrix megpróbálta férje halála esetére a maga számára biztosítani a trónt. 1490-ben Mátyás halála után az ország megingott és hirtelen öt trónkövetelővel találta szemben magát.¹⁰

II.2. A füstbe ment terv, avagy III. Frigyes örökösödési szerződése egyelőre mit sem ér

⁶ *Bonfini, Antonio*: Mátyás király - Tíz könyv a magyar történet-ből. Magyar Helikon Kiadó, Budapest 1959. 67-70. o.

⁷ *Bonfini*: i. m. 122. o.

⁸ *Fraknoi*: A magyar királyválasztások... 88-90. o.

⁹ *Fraknoi*: A magyar királyválasztások... 88-90. o.

¹⁰ *Fraknoi Vilmos*: Hunyadi Mátyás Király 1440-1490. Franklin-társulat Könyvnyomdája, Budapest 1890. 412. o., 340-341. o., 412. o.

Apja halálával Corvin János még nem adta fel azon elképzelését, hogy király legyen, bár erre semmi joga nem volt. Az örökösödési szerződés értelmében III. Frigyes már szilárdabb alapokkal indult a magyar trónért. Fia, Miksa pedig szándékosan figyelmen kívül hagyta a szerződés értelmezését, miszerint neki csak akkor van joga a magyar trónra, ha apja már meghalt, és szintén harcba szállt a magyar királyi címért. Velük szemben a magyar rendek egy része Ulászló cseh királyt támogatta, akinek egyébként az özvegy Beatrix királyné is házassági ajánlatot küldött, a rendek másik csoportja pedig a lengyel János Albert herceg mellett tette le a voksot.¹¹ A rendek 1490. július 15-én királyválasztó országgyűlést tartottak, ahol Ulászlót választották királyukká.¹² Mindebből arra következtethetünk, hogy az ekkor még erős Magyar Királyság, illetve annak rendjei megengedhették maguknak, hogy a nemesi szabad királyválasztást részesítsék előnyben, korábbi uralkodójuk megállapodásaival szemben.

III. A Rákosi-végzések és a válaszul adott titkos Habsburg-Jagelló örökösödési szerződés

A királyválasztói jog kiteljesedésében a két, talán legfontosabb fordulópont az 1498-as szerződés, valamint a „Rákosi végzések” voltak. 1498. április 24-én szerződés kötött a rendek és II. Ulászló között: a királyt – ha születik – fia követi a trónon. Ha lánya születik és az magyar főúrhoz megy feleségül, akkor azt a királyválasztásnál a rendek kötelesek figyelembe venni. Ha nem születik gyermeke, akkor a rendek választanak maguk közül magyar királyt.¹³ 1505-ben ez az elgondolás továbbfejlődött. Nem tartottak országgyűlést, hanem Rákos mezején gyűltek össze a rendek, ahol a Rákosi végzéssel kijelentették, hogy konföderáció jön létre a köznemesség, a főpapság és a bárói rétegek között, akik együttesen választanak saját keblükből királyt, ha II. Ulászló örökös nélkül hal el.¹⁴ A végzés szerint:

„Az ország rémséges szétrongyollása és csúfságos pusztulásra jutása fő okát az idegen királyokban találják, a kik a szittyá nép erkölceit nem tanulták meg, és magánügyeikkel foglalkozva, örömeztobb nyugalomra mint fegyverforgatásra adták magokat, s így az ország melléktartományait és végvárait egymás után elvesztették.”

¹¹ Engel: i. m. 285-287. o.

¹² Fraknói: A magyar királyválasztások... 109-115. o.

¹³ Fraknói Vilmos: Magyarország a mohácsi vész előtt a pápai követek jelentései alapján. Szent István Társulat, Budapest 1884. 3. o.

¹⁴ Mezey Barna: A magyar állam és jogtörténet forrásai. Osiris Könyvkiadó, Budapest 1998. 37. o.

Vagyis a rendek nem voltak megelégedve az idegen házból jött királyok uralkodásával, nem irányították elég gondosan az országot.

„Nehogy tehát, ha a jelenleg uralkodó király fiörökös nélkül múlték ki e világból, valamelyik idegen fejdelem az országot erőszakosan bitorolja, és örökös szolgálásra vesse: határozzák, hogy valahányszor az ország királyától megfosztatik, és fiörökösei, a kikre törvényhez és szokáshoz képest az ország száll, nem maradnak, idegent királylyá nem választanak; csak illetén tisztre alkalmas és képes magyart fogadnak el uruk- és királyuknak”. (1505. október 12.)¹⁵

Azaz II. Ulászló magszakadása esetén a rendek csak magyar uralkodót választanak meg maguk közül. *Hóman* szerint ez nem volt más, mint egy Miksa [III. Frigyes fia] ellenes konföderáció, amelyben tíz főpap, ötvenhárom főúr és százhuszonöt megyei követ kimondta, hogy mivel Magyarország az Árpád-ház alatt nagyhatalomnak számított, idegen uralkodók alatt pedig csak romlásnak indult, ezért ha Ulászló fiú örökös nélkül hal meg, akkor idegen királyt többé nem választanak. Sőt, ezen elképzelés tüzet szította a háttérben Szapolyai is.¹⁶

A rákosi végzéseket a Habsburg-ház érthetően nem nézte jó szemmel, s válaszul a Jagellókkal szövetkezve megkötötték a Habsburg – Jagelló kettős házassági szerződést: 1515-ben Habsburg Miksa kisebbik unokáját, Ferdinándot kötelezte, hogy vegye feleségül II. Lajos cseh és magyar király nővérét, Annát, illetve másik unokája, Mária pedig menjen férjhez II. Lajoshoz. Így a Habsburgok és a Jagellók kölcsönösen biztosították egymásnak a magyar trónt a másik dinasztia kihalása esetére.¹⁷ Ezzel a megegyezésükkel tulajdonképpen felülírták a rákos mezei végzéseket.¹⁸

IV. A Habsburgok végső térnyerése

IV. 1. I. Habsburg Ferdinánd és a magyarok örökösödési megállapodásai

A mohácsi vésztől kezdődően nem csak történelmünk, de jogtörténetünk vonala is mélyrepülésbe kezdett, a magyarok hasonló mértékű jogi és állami függetlenséget legközelebb 1848 áprilisában élvezhettek. A Habsburgoktól kezdve a német császári korona és a magyar

¹⁵ *Fraknói*: Magyarország a mohácsi vész... 6. o.

¹⁶ *Hóman Bálint – Szekfű Gyula*: Magyar Történet III. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest 1935.

¹⁷ *Gonda Imre – Niederhauser Emil*: A Habsburgok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1987. 30-31. o.

¹⁸ *Fraknói*: A magyar királyválasztások... 123-138. o.

Szent Korona egyazon fizikai személy fejét illették, amely személy nem magából az ország központjából kormányozta a magyar korona tartományait, hanem a német császári székhelyről.¹⁹ „A Habsburg-ház tulajdonképpen már 1526 óta öröklí a trónt fiágon, primogenitúra szerint”.²⁰

A Habsburg-Jagelló örökösödési szerződés beváltotta a hozzá fűzött reményeket, minek folyományaként I. Ferdinánd foglalta el a magyar trónt. „I. Ferdinándtól I. Lipótig – 1526-tól 1655-ig – Miksa kivételével a magyar országgyűlés formálisan választotta Magyarország királyát, helyesebben az 1526-ban megválasztott Ferdinándnak családjából mindig megválasztotta az országgyűlés azt a főherceget, akit az uralkodó király utódjának és magánjogi örökösének a Habsburg-ház törvényei és szokásai szerint kijelölt. Ez a választás tehát még csak „öröklésbe oltott” választás sem volt, mert hiszen a rendek nem maguk választották ki a dinasztia tagjai közül királyuknak azt, akit akartak. Ezeken a „választásokon” sohasem történt más, mint amit az udvar akart, [...]”.²¹

A rákosi végzés alapján Szapolyai János is igényt tartott a magyar trónra, de 1538-ban, a váradi békében lemondott királyi címének örökítéséről maga és örökösei nevében, I. Ferdinánd és örökösei javára, hogy fiának, János Zsigmondnak biztosíthassa az erdélyi fejedelmi címet. Szapolyai így még jobban megerősítette a Habsburgokat abban a hitükben, hogy egyszer ők lesznek Magyarország örökös királyai. Az 1538-as megállapodás teljesen felülírta az 1505-ös végzést.²² Az 1538-as váradi béke után, amikor Szapolyai lemondott magyar királyi címéről Ferdinánd javára, azt is rögzítették, hogy halála után nincs helye királyválasztásnak, de kikötötték, hogy I. Ferdinánd halálát követően annak fiát az ország közös megállapodással válassza majd királlyá – *regnum istud communi consensu in regem eligere tenebitur*. Bár ez nem jogosította a rendeket egyébre, mint a kijelölt trónutód jogának deklarálására.²³

Ezt követően az 1547. évi nagyszombati országgyűlés elismerte Ferdinánd és minden utóda, azaz a Habsburg dinasztia jogát a magyar trónra,²⁴ „1547:5.tc: *A Karok és Rendek, mondja ez a törvény, magukat nem csak öfelsége, hanem az ő utódai uralmának és hatalmának is minden időre alávetették [magukat]*”.²⁵

¹⁹Thallóczy Lajos: Vázlatok a magyar közigazgatás történetéből. Különlenyomat a „Jogállam” VIII. évfolyamának I., 2. és 3-ik füzetéből, Budapest 1909. 5. o.

²⁰Bartoniek: i. m. 96. o.

²¹Bartoniek: i. m. 96. o.

²²Fraknói: A magyar királyválasztások... 162. o.

²³Béli Gábor: A Négyeskönyv 1573. évi interpolált változata és közjogi megoldásai. In: Quadripartitum kézirat azonosítása – NK Iv. 1573, (szerk. Máthé Gábor). Nemzeti Közszerzőgálati Egyetem, Budapest 2015. 332. o.

²⁴Fraknói: A magyar királyválasztások... 164. o.

²⁵Hóman Bálint – Szekfü Gyula: Magyar Történet IV. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest 1935. 99. o.

Ferdinánd tehát három lépcsőben, három megállapodással, kvázi „szerződéssel” erősítette meg és véglegesítette saját és háza uralmát: 1526-ban magyar királlyá koronázták, 1538-ban Szapolyai lemond a javára, majd végül 1547-ben házának örökösödését is elismertette. Mindez nem mehetett volna végbe az egykor még jelentéktelennek tartott Hunyadi Mátyás - III. Frigyes örökösödési megállapodás, valamint a titkos Habsburg-Jagelló örökösödési szerződések nélkül; a jogalapot ugyanis végső soron ezen megállapodások szolgáltatták, s nekik köszönhetően foglalhatták el a Habsburg-ház a magyar trónt.

Mindez csak megerősítést nyert, mikor I. Ferdinánd fia 1563. szeptember 8-án megkoronáztatott magyar királlyá.²⁶ A koronázás választás nélkül ment végbe, a Habsburg ház örökösödési elképzelése, jobban mondva szinte már örökösödési joga elsőprő közjogi győzelmet aratott a magyar rendek királyválasztói jogával szemben. Ferdinánd elérte, hogy fia, Miksa koronázása szinte Habsburg családi aktusnak minősüljön, kis túlzással a magyar rendek vendégszereplésével. Az ország családi birtokként való átvételéről beszélhetünk apa és fia között.²⁷

IV.2. A legvégső örökösödési „szerződés”: az 1687. évi törvénycikkek

IV. Ferdinánd 1654 nyarán elhunyt, III. Ferdinánd pedig ifjabb, Lipót fiának igyekezett juttatni a magyar trónt. 1655-ben véglegesíteni szerette volna az örökösödő királyság intézményét, s akadály nem lévén, a rendek elfogadták királyuknak I. Lipótot.²⁸ Az országgyűlésen Pálfalvay János választott erdélyi püspök úgy nyilatkozott, hogy a felszabadításért cserébe a Habsburg-ház kiérdemelte Magyarország trónját.²⁹ Sőt, mivel Magyarországot Ausztria szabadította fel a török uralom alól, ezért az mintegy katonai hódításnak minősül, amely kellő jogalapot szolgáltatott a dinasztíának arra, hogy Magyarországra közel örökös tartományi szinten tekintsen.³⁰

Már II. Ferdinánd végrendelete (1621) rögzítette a férfiág elsőszülöttségi örökösödési jogát az örökös tartományokban. Magyarországon ezt a török kiűzéséért cserébe látták indokolttá tenni. A Habsburg-ház akarata világos volt: I. Lipót fiát, I. Józsefet ne választás, hanem örökösödés okán koronázzák a rendek magyar királlyá, s ismerjük el, hogy valójában már 1547-

²⁶Fraknói: A magyar királyválasztások... 181. o.

²⁷Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar Történet IV. ... 100. o.

²⁸Fraknói: A magyar királyválasztások... 207-215. o.

²⁹Baranyay Béla: Az örökös királyság eszméje 1655-1687 és Esterházy Pál. In: Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére 1933. október 7. Sárkány-nyomda, Budapest 1933. 84-86. o.

³⁰Bartoniék: i. m. 97-98. o.

ben lemondtak királyválasztói jogukról, továbbá mondjanak le az ellenállási záradékról, sőt egyezzenek bele egy szűkebb jogokat biztosító hitlevélbe.³¹

Az 1687. évi II. *articulus*ban a török kiűzésére tekintettel kimondták, hogy az 1547-i 5. tc. értelmében Lipót ágának fiági elsőszülöttjét ismerik el magyar királynak és koronázzák meg. „Nemcsak őfelségének, hanem örökösei uralmának és hatalmának is minden időkre alávetették magukat – *non solum majestati suae, sed etiam suorum haeredum imperio, et otestati, in omne tempus subdiderint.*”³²

A 3. *articulus*ban a spanyol ág örökösödését is elismerték Lipót ágának kihalása esetére, s csak ezt követően száll vissza a nemzetre a királyválasztói joga. A 4. *articulus* az ellenállási záradékot törölte el, ugyanakkor a hitlevél tartalmáról nem született megegyezés, de végül I. József megkoronázásakor az ifjú király csak általánosságban tett ígéretet a nemesi jogok és az ország szabadságjogainak tiszteletben tartására.³³

Az országgyűlés ettől kezdve nem választhatta meg a primogenitúra szabályai szerint következő Habsburg uralkodót, hanem azok immár a Habsburg örökösödési rendnek megfelelően követték egymást.

V. A Pragmatica Sanctio

Nem egész két évszázad alatt a Habsburg örökösödés jogát, de még a nőági örökösödést is rákényszerítették az osztrák uralkodók a magyarokra, kihasználva azok kiszolgáltatott helyzetét. 1711-ben I. József örökös nélkül halt meg, ezért az 1687. évi III. 3. tc. értelmében a Habsburg ház spanyol ágának férfi tagja örökölte az örökös tartományokat Magyarország örökletes trónjával együtt. Ennek értelmében a spanyol III. Károly volt a trón jogosultja, de azt az örökösödési háború miatt csak 1712-ben tudta elfoglalni.³⁴ A Rákóczi szabadságharc alatt az ország mindinkább elgyengült, míg a Habsburg birodalom a francia vereségek folytán erősödött, így felmerült a kompromisszum gondolata: Károlyi Sándor (Rákóczi tábornoka) és Pálffy Miklós megkötötték 1711-ben a szatmári egyezséget, mely a rendi alkotmányt és a Habsburg-ház örökösödési jogát ismét helyreállította.³⁵

III. Károlynak nem született fiú gyermeke, de trónját szerette volna megőrizni lányának, Mária Teréziának. 1703-ban örökösödési szerződést módosított a Habsburg-házon belül

³¹ Baranyay: i. m. 103-104. o.

³² Béli: i. m. 333. o.

³³ Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar Történet V. ... 367. o.

³⁴ Bartoniek: i. m. 153. o.

³⁵ Szekfű Gyula: A magyar állam életrajza. Dick Manó Kiadása, Budapest 1917. 147. o., 150. o.

(úgynevezett házszabályok), törvényessé tette a nőági örökösödést, melyet *Pragmatica Sanctio* formájában hirdet ki. 1712-ben elfogadtatta a horvát-szlavón rendekkel, majd 1722-ben Erdéllyel. 1722. június 27-én végül a magyar rendek is elfogadták, 1723-tól hatályba lépett, amiért cserébe a rendi jogok tiszteletben tartását kérte a nemesség, valamint azt, hogy a Szent Korona országai „*oszthatatlanul és elválaszthatatlanul – invisibiliter ac inseparabiliter*” a birodalom részét képezzék, azok mindenkor együttesen kormányoztassanak. Ez azt jelentette, hogy arra az esetre is lemondtak a magyar rendek a királyválasztói jogról, hogy ha a Habsburg-ház osztrák és spanyol fiága is kihal és a nőági öröklése kerülne sor.³⁶

A *Pragmatica Sanctio* szerint, ha III. Károly férfi örökös nélkül hal meg, akkor elsőként III. Károly nőága, majd I. József nőága, végül I. Lipót nőága örököl; a nőágon belül elsőként a férfiak, aztán a nők, s majd a többi, soron következő ág. A határozatnak személyi feltételei is voltak, az uralkodó személye csak osztrák főherceg, római katolikus keresztény és törvényes házasságból született lehet. Ha mindezen feltételeknek egyetlen Habsburg sem tud megfelelni, akkor visszazáll a királyválasztás joga a magyar rendekre. Összességében a Habsburg Birodalom érdekei érvényre jutnak, mert nem volt más megoldás, és a török még mindig ott volt a keleti határainkon.³⁷

Ugyanakkor *Ferdinandy* szerint az 1723-as törvénycikkek hiányosak, mert nincs pontosan megállapítva és kifejtve példának okáért az utószülött trónöröklési joga. Ha ezek a kérdéses problémák interregnum időszakában merülnek fel (van örökös jelölt, de még nem koronáztatott meg), akkor nincs, ki szentesítse a magyarázó törvényeket, továbbá a félreértések elkerülése végett előre meg kell állapítani a szóba jöhető trónöröklésre jogosultak törvényes rendjét, hogy az ne okozzon éles helyzetben problémát. S mindezeket a királynak szentesítenie kell, továbbá az országgyűlésnek el kell fogadnia, vagy különben kétes esetben a rendek nem nyilatkozhatnak a leendő király legitimitását illetően.³⁸ Tehát sem az örökösödési jog, sem a királyválasztási jog nem tudna ilyen helyzetben érvényre jutni, amelynek beláthatatlan közjogi és történelmi következményei lehetnek.

Horváth álláspontja szerint kevésbé az ország kiszolgáltatottsága hatására fogadták el a rendek *Pragmatica Sanctiot*, azt inkább „kölcsonös egyezkedés során létrejött

³⁶ *Bartoniek*: i. m. 101. o.

³⁷ *Dr. Ferdinandy Gejza – Dr. Schiller Bódog*: A Pragmatica Sanctio és a Házi törvények. Franklin-társulat Könyvnyomdája, Budapest 1903. 4-8. o.; *Horváth Lajos*: Az 1722/23 I. II., III. Törvénycikkek által elfogadott pragmatica Sanctio lényege és annak helyzete a magyar közjogban. Franklin-társulat Könyvnyomdája, Budapest 1898. 30. o.

³⁸ *Ferdinandy-Schiller*: i. m. 26-28. o.

alapszerződésnek” nevezi, melyben a rendek újfent lemondtak királyválasztói jogukról a Habsburg-ház nőága javára, amennyiben a fiág kihalna, cserébe III. Károly a nemzet szabad választói jogát a nőág kihalása esetére elismerte, az ország önállóságát, függetlenségét, jogainak, szabadságainak, törvényeinek fenntartását ígérte. Így a *Pragmatica Sanctio*t kétoldalú alapszerződésnek kell tekintenünk, amiből következik, hogy a törvény nem más, mint államjogi szerződés és alaptörvény.³⁹ A *Pragmatica Sanctio* emiatt a közjogi rendszerben oly jelentőséggel bír, hogy ezen alapultak az 1791, 1848, 1867. évi alapvető törvények.⁴⁰ Nemzetközi viszonyokban Európa szintű ellenszenvet váltott ki a rendelkezés, mert az így Ausztria és Magyarország között létrejött jogi helyzet a monarchiát annyira megerősítette, hogy az a nagyhatalmak részéről rosszállást, félelmet váltott ki.⁴¹ Magyarország Ausztrián keresztül a mohácsi vészt követő időszak után először ismét nagyhatalmi értéket képviselt, így a *Pragmatica Sanctio* hatalmi jelentősége nemzetközi viszonylatokban is elismerendő.

VI. Összegzés

Hosszú út vezet Hunyadi Mátyástól III. Károlyig, mely során a Habsburgok kezdetben csak igényt formáltak a magyar trónra, s az idő előrehaladtával véghezvitték akarataikat. Az 1462-es első Habsburg-magyar örökösödési szerződés megvillantotta a lehetőséget a Habsburg térnyerésre, de az akkor még erős magyar rendek ezt megakadályozták, és a szerződés ellenére, azzal szembe menvén választották meg királyukat. Ugyanakkor a későbbiekben a Habsburgok előszeretettel utaltak vissza erre az első, magyar uralkodói címmel kecsegtető szerződésre, mint legkorábbi jogalapra.

Az 1515-ben megkötött Habsburg-Jagelló titkos házassági örökösödési szerződéssel már ténylegesen is jogot formálhatott 1526-ban I. Ferdinánd a magyar királyi címre, annak létjogosultsága – a magyarok török vereségeinek hatására – megkérdőjelezhetetlen volt, sőt, a magyar rendek ténylegesen is elfogadták királyuknak I. Ferdinándot, aki végső soron három lépésben alapozta meg a Habsburg-ház uralmát. 1526-ban magyar királlyá koronáztatott, 1538-ban Szapolyai lemondott a javára a magyar királyi címről, majd 1547-ben a nagyszombati országgyűlésen a rendek elismerték Ferdinánd és minden utóda jogát a magyar trónra.

³⁹ Horváth: i. m. 54-55. o.

⁴⁰ Horváth: i. m. 83. o.

⁴¹ Horváth: i. m. 87. o.

Az 1687-es törvénycikkek már nem csak szerződési, hanem törvényi szinten is véglegesítették a Habsburgok örökös királyságát, s non plus ultra, az 1722-ben elfogadott, 1723-ban hatályba lépett Pragmatica Sanctio mindezt kiterjesztette a Habsburg-ház nőágra is.

Láthatjuk, hogy a kezdetben még csak uralkodók közti megállapodások szépen lassan szerződésekké nőttek ki magukat, míg nem a törvényi erőt is elérték, s segítségével a Habsburg-ház végleg és kitörölhetetlenül beírta magát Magyarország (jog)történetébe.